

ΑΡΕΙΜΑΝΙΟΙ ΒΛΑΧΟΙ (4)

**Γράφει ο
Γιάννης
Τσιαμίτρος
εκπ/κός-
χοροδιδάσκαλος**

Σε προηγούμενο σημείωμά μας (Αρειμάνιοι Βλάχοι 3) είχαμε τονίσει

ότι στα χρόνια του Βουλγαροκτόνου (τέλη 10ου αιώνα), ο Κεδρηνός κάνει αναφορά για Βλάχους Οδίτες (πρώτη γραπτή αναφορά). Οι συγκεκριμένοι βλάχοι οδίτες φύλαγαν το στενό πέρασμα, στο βλαχόφωνο Πισοδέρι, που ελέγχει μέχρι και σήμερα τις συγκοινωνίες ανάμεσα στη Φλώρινα, τις Πρέσπες, την Κορυτσά και την Καστοριά. Εκεί σκότωσαν τον έναν από τους αδελφούς του Τσάρου των Βουλγάρων Σαμουήλ, ο οποίος επαναστάτησε κατά της Αυτοκρατορίας, ενώ ήταν αξιωματούχος της, γιος του κόμητος Νικολάου και Αρμένισσας. Τον πολέμησε σκληρά, επί μακρά έτη, και εντέλει τον συνέτριψε ο Βασίλειος Β' ο Μακεδών ο επικαλούμενος Βουλγαροκτόνος.

Αργότερα μνημονεύει τους Βλάχους η Άννα η Κορνηνή (1083-1148) στο τεράστιο βιβλίο της Αλεξιάς, αφιερωμένο στον πατέρα της Αυτοκράτορα Αλέξιο Κορνηνό, όπου διηγείται ότι τους Κομάνους οδήγησαν οι Βλάχοι που γνώριζαν τις κλεισούρες και τις φύλαγαν, αλλά αποστάτησαν επειδή, παρά τις συμφωνίες, ο Αλέξιος τους είχε φορολογήσει βαριά.

Μετά το 1204 έχουν γίνει τόσο ισχυροί ώστε εκείνη την εποχή η Θεσσαλία ονομάζεται Μεγάλη Βλαχία και η Αιτωλοακαρνανία Μικρή Βλαχία η οποία, με σημαντικά διαλείμματα, διατηρήθηκε μέχρι και τον 15ο αιώνα, οπότε την πήραν οι Οθωμανοί και την μετέφρασαν στα τουρκικά Κιουτσούκ Ουλάχ. Έτσι βγήκε στα ελληνικά το προσωνύμιο Κουτσόβλαχοι.

Διατηρώντας ανέκαθεν, λόγω του πολεμικού χαρακτήρα τους, ευρεία αυτονομία στα πλαίσια της Αυτοκρατορίας επαναστατούσαν συχνά όταν η αυτοκρατορική εξουσία γινόταν πολύ συγκεντρωτική ή τους επέβαλε φόρους βαρύτερους από τους συμφωνημένους. Εναντίον τους εξεστράτευσε ο Αρμένιος Ιωάννης Κεκαυμένος, ικανότατος στρατηγός που έφερε το αξίωμα του Κατακαλών. Τον συνέτριψαν, όμως, στη Θεσσαλία τον 11ο αιώνα και αυτός έβγαλε όλο το άχτι του εναντίον τους στο Στρατηγικόν του όπου τους χαρακτηρίζει άπιστον και πονηρόν γένος αναφέροντας ότι ήσαν βάρβαροι που ήλθαν από τον Δούναβη. Δεν αναφέρει, όμως, πότε και ποιος το μαρτύρησε. Τις δικές του πληροφορίες επαναλαμβάνουν αρκετοί μεταγενέστεροι χρονικογράφοι. Ενωρίτερα, ωστόσο, ο Βουλγαροκτόνος με χρυσόβουλό του τους είχε υπαγάγει στην Αρχιεπισκοπή Αχριδών, Νέας Ιουστινιανής και πάσης Βουλγαρίας, την οποία ο ίδιος ίδρυσε, όταν διέλυσε το εφήμερο Βασίλειο του Σαμουήλ. Αλλά είναι έγκυρη πηγή ο ηττημένος και ταπεινωμένος στρατηγός; Ο μελετητής του Ούγγρος ιστορικός Λ. Ταμάς υπογράμμισε το 1936: ¹

«Το να θελήσεις να ξεκαθαρίσεις μια πηγή ιστορικών πληροφοριών υπό τα γραφόμενα του Κεκαυμένου είναι σαν να επιχειρείς το αδύνατον».

Εν προκειμένω είναι αξιοσημείωτο ότι τις απόψεις του Κεκαυμένου για κάθοδο των Βλάχων από τον Δούναβη απέρριψαν επιφανείς Ρουμάνοι ιστορικοί όπως οι T. Parahagi, A. Sacerdoteanu, Siviu Dragomir, Cicerone Poghiric και Petre Nasturel.

Εκατό χρόνια μετά τον Κεκαυμένο, το 1159, ο ραβίνος Βενιαμίν ο εκ Τουδέλας βρίσκει πιο δυναμωμένους, αλλά εξίσου άπιστους, δηλαδή ανυπότακτους, τους Βλάχους μέχρι έξω από τα Λαμία -τότε Ζητούνη- τους οποίους επισκέπτεται και περιγράφει: ²

«Εδώ βρίσκονται τα σύνορα της Βλαχίας που οι κάτοικοί της ονομάζονται Βλάχοι. Μήτε εις Θεόν μήτε εις Βασιλέα πιστεύουν. Είναι αλαφροί και γρήγοροι σαν ζαρκάδια και κατεβαίνουν από τα βουνά τους στους ελληνικούς κάμπους και τους ληστεύουν. Κανείς δεν ριψοκινδυνεύει πόλεμο μαζί τους ούτε μπορεί να τους υποτάξει».

Η διαδρομή τους είναι συναρπαστική κάθε εποχή και η παρουσία τους στην Ιστορία του Γένους συνεχής. Ξεφεύγει από μια εισαγωγή βιβλίου, έστω εκτεταμένη. Άλλωστε ο υποφαινόμενος Βλάχος (N. Μέρτζος) τους έχει αφιερώσει ογκώδη τόμο. ³

Η σχετική βιβλιογραφία είναι τεράστια, οι εκ-

δοχές και οι θεωρίες αναρίθμητες.

Την μοναδικότητα και αζεπέραστη ανδρεία τους διασώζει ευλαβικά και αυθεντικά η συλλογική μνήμη του Γένους στα δημώδη τραγούδια του Ακριτικού Κύκλου, όταν ακόμη η πατρώα Αυτοκρατορία ήταν ακμαία και ο Λαός τούς ξεχώριζε:

Όσε να στρώσει ο Κωνσταντής κι Αλέξης να σελώσει, ευρέθη το Βλαχόπουλο στον μαύρο καβαλάρης, Στο έμπα μπήκε σαν αϊτός, Στο ξέβγα σαν πετρίτης

Στο έμπα χίλιους έκοψε, Στο ξέβγα δυο χιλιάδες, Και στο καλό το γύρισμα

Κανέναν δεν αφήνει.

Υπερασπίσθηκαν την Αυτοκρατορία μέχρι τέλους. Πριν ακόμη στεφθεί Τελευταίος Αυτοκράτωρ, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος εξορμά από τον Μυστρά καταλαμβάνει τη Θήβα, παίρνει τη Βοιωτία και αναμετρείται με τους Οθωμανούς στη Θεσσαλία. Στο πλευρό του πολεμούν οι Βλάχοι. Ο W. Miller γράφει: ⁴

Τότε οι Βλάχοι της Πίνδου ρίχτηκαν από ψηλά κατά των Τούρκων στον μεγάλο θεσσαλικό κάμπο και δέχθηκαν από τον νικηφόρο Κωνσταντίνο έναν διοικητή με έδρα του το Φανάρι (στα Φάρσαλα.)

Ήσαν οι τελευταίες αναλαμπές, όμως. Όταν οι Οθωμανοί επιδρομείς επεκράτησαν και η Πόλη έπεσε, οι Βλάχοι δεν υπετάγησαν. Προκειμένου να διαφυλάξει την ειρήνη και την παραγωγή στα εύφορα νέα τιμάρια του ο νικητής Σουλτάνος τους παρεχώρησε ευθύς αμέσως το εξαιρετικό προνόμιο να φέρουν όπλα, να αυτοδιοικούνται και να υπάγονται απ' ευθείας στην εκάστοτε Βαληντέ Σουλτάνα, στην οποία πλήρωναν μειωμένους φόρους. Οι αετοφωλιές τους στα ψηλά βουνά, όπου αποσύρθηκαν, κηρύχθηκαν άβατες.

Εκστρατεύοντας να αλώσει τη Βιέννη ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής (1520-1566) θέλει να έχει τα νώτα του ασφαλή και τις γραμμές των επικοινωνιών του ελεύθερες. Έτσι αναθέτει στους Βλάχους την αποστολή που ανέκαθεν εκτελούσαν στην Αυτοκρατορία: τη φύλαξη των βασιλικών οδών, των κλεισούρων και των αμάχων αγροτών. Με επίκεντρο τα βλαχοχώρια ιδρύει τα πρώτα δεκαπέντε αρμοτολίκια: Καστανιάς, στο Βέρμιο, Σερβίων στα Χάσια, Γρεβενών, Ασπροποτάμου, Μαλακασίου και Γαρδικίου-Λιδωρικίου στην Πίνδο, Μηλιάς, Τεμπών και Ελασσόνας στον Όλυμπο, Ανασελίτσας, Αγράφων, Βάλτου και Ξηρομέρου, Πατρατζικίου σε Βελούχι-Θερμοπούλες, Μαυροβουνίου και Κάρλελι. Η προσωνυμία αρματολός είναι λατινόφωνη βλάχικη: armatul, ο οπλισμένος. Από κει πέρασε στην ελληνική γλώσσα η λέξη άρματα, δηλαδή όπλα, που είναι αμιγώς λατινική.

Περιώνυμοι Βλάχοι αρματολοί αναδεικνύονται στη Μηλιά οι Λαζαίοι, στον νότιο Όλυμπο ο Πάνος Τσάρας και ο θρυλικός γιος του Νικοτσάρας, στα Τέμπη με έδρα τη Ραφήνη οι Τζαχειλαίοι, στον Τίρναβο ο Τζίμας, στα Σέρβια οι Μπιζιωμαίοι, στα Γρεβενά ο Γιάννης Πρίφτης - στα βλάχικα ο γιος του παπά, στον Ασπροποτάμο ο Νικόλαος Στουρνάρας και ο Χριστόδουλος Χατζηπέτρος που υπερασπίσθηκαν το Μεσολόγγι, στα Άγραφα οι Μπουκουβαλαίοι με γενάρχη τον μυθικό Γερο-Δήμο του δημοτικού τραγουδιού, ο Γιαννάκης Ράγκος και αυτός ο αρχιστράτηγος του Ιερού Αγώνος Γεώργιος Καραϊσκάκης, στον Βάλτο οι Στράτοι και οι Σταθά, στο Καρπενήσι οι Βλαχόπουλοι κι ο Σιαδήμας, στη Βόνιτσα οι Γριβαίοι, οι Δράκοι και ο Τζιώγκας κ.ά. Όταν δεν ήσαν συγγενείς, ήσαν σταυραδέρφια. Το γενεαλογικό δέντρο τους κατέγραψε στα Ενθυμήματα Στρατιωτικά ο βλαχόφωνος ιστορικός του Αγώνος Νικόλαος Κασομούλης.

Με το Δημοτικό Τραγούδι του ο ελληνικός Λαός υμνεί επί αιώνες μέχρι σήμερα αντρωμένους Βλάχους, όπως ήταν οι Γερο-Δήμος, ο Νικοτσάρας, ο Γιάννης του Σταθά, ο παπα-Θύμιος Βλαχάβας κ.ά. Βλάχος ήταν και ο μέγας οραματιστής εθναπόστολος Ρήγας ο Βελεστινλής.

1. Αχιλλεύς Λαζάρου, Βαλκάνια και Βλάχοι, Αθήνα 1996, σ. 118.

2. Κυριάκος Σιμόπουλος, Ξένοι Ταξιδιώτες στην Ελλάδα, Αθήνα 1972, σ. 223 εξ.

3. Ν. Ι. Μέρτζος, Αρμάνοι, οι Βλάχοι, Εκδόσεις Ι. Ρέκος, Θεσσαλονίκη, 2000 και 2001.

4. W. Miller, Η Φραγκοκρατία στην Ελλάδα, Αθήνα 1960, σ. 475.

(πηγή ιστοσελίδα Εταιρίας Μακεδονικών σπουδών- Ν. Μέρτζος)

Γνωστο
Αστικού Κ

Θρησκευτι
Νεκταρίου